

Janusz Gręźlikowski

"Alienacja majątku kościelnego w diecezjach rzymskokatolickich w Polsce", Lucjan Świto, Olsztyn 2010 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 55/1, 203-211

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nania z Bogiem i Jego ludem, pozwala stwierdzić, jak nieocenioną wartość ma istnienie wewnętrznego forum w Kościele.

Publikacja, jaką prezentuje ks. Carlos Encina Commentz, nie tylko pozwala poznać specyficzny charakter działalności Penitencjarii Apostolskiej, instrumentu miłosierdzia Bożego. Opracowanie to przede wszystkim przybliży, i to w nader przystępnej formie, całą mnogość jakże użytecznych i zabezpieczających osobę przed cierpieniem duchowym środków, jakie Kościół daje do dyspozycji wiernych, którzy dopuścili się zła i szczerze pragną rozpocząć życie w harmonii z Bogiem.

Lekturę pracy śmiało można polecić wszystkim ludziom, w tym nade wszystko tym, którzy pragną poznać wielowymiarową działalność Stolicy Apostolskiej bądź też nie rozumieją w pełni złożonego systemu sprawiedliwości kanonicznej, z charakterystycznym dla niego dwojakim forum: zewnętrznym i wewnętrznym. Wreszcie, nie sposób sobie nawet wyobrazić sytuacji, aby treści przedłożone w niniejszej publikacji nie zostały gruntownie zgłębione przez tych, którzy z urzędu mają być szafarzami boskiej sprawiedliwości i miłosierdzia, mianowicie przez alumnów i kapłanów.

ks. Jan Krajczyński

Ks. Lucjan Świto, *Alienacja majątku kościelnego w diecezjach rzymskokatolickich w Polsce*, Olsztyn 2010, ss. 273.

Recenzowana publikacja, która została wydana w serii wydawniczej: *Biblioteka Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, nr 55*, jest rozprawą habilitacyjną Autora, przedstawioną Radzie Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie dnia 11 października 2011 r. podczas kolokwium habilitacyjnego. Autor, oficjał Metropolitalnego Trybunału Archidiecezji Warmińskiej i adiunkt na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, podjął się w niej opracowania zagadnienia dość trudnego, wieloaspektowego i złożonego, a jednocześnie interesującego, aktualnego i ważnego w dzisiejszej rzeczywistości i działalności Kościoła, gdyż odnoszącego się do alienacji majątku kościelnego w diecezjach rzymskokatolickich w Polsce. Alienację tę – jak zaznacza Autor – rozumie i będzie omawiał „jako przeniesienia prawa własności na inną osobę, w wymiarze kanonicznym oraz w świetle prawa państwowego, a także w odniesieniu obu tych regulacji prawnych” (s. 6). Tym samym podjęte badania odnoszą się do prawa wyznaniowego i prawa kanonicznego. Wybór tematu jako przedmiotu rozprawy habilitacyjnej należy uznać za trafny i uzasadniony. W dotychczasowych bo wiem – jak zaznacza Autor – publikacjach i w kanonicznej literaturze polskiej brakuje

tego rodzaju opracowania podejmującego zagadnienie alienacji majątku kościelnego. Dlatego podjęcie się opracowania tego zagadnienia ma walor odkrywczy, problemowy i naukowy, a także – w jakimś stopniu – pionierski, gdyż nie ma w literaturze kano-nistycznej polskiej publikacji, która by podejmowała to zagadnienie od strony prawa kanonicznego, prawa polskiego, a także we wzajemnym odniesieniu obu tych regulacji prawnych.

Na pierwszy rzut oka ma się wrażenie, iż opracowanie ma charakter głównie historyczno-prawny i stanowi omówienie zagadnienia alienacji majątku kościelnego w Polsce, jednak po wnikliwej i dokładniej lekturze dochodzi się do przekonania, że tak nie jest. Autor analizuje bowiem i ukazuje w swojej pracy przede wszystkim wykładnię i stosowanie norm prawa kanonicznego oraz prawa państwowego w odniesieniu do alienacji dóbr kościelnych. Nadto opracowanie ma charakter porównawczy, tzn. porównując normy prawne odnoszące się do alienacji, a zawarte w KPK z 1917 i 1983 r., Autor podejmuje próbę ich interpretacji, czasami redefinicji pewnych pojęć w perspektywie zmieniającej się współczesnej rzeczywistości ekonomiczno-gospodarczej. Jednocześnie Autor próbuje wyjaśnić, „w jakim zakresie normy wewnętrzne obowiązujące w strukturze organizacyjnej Kościoła katolickiego w Polsce mogą wpływać na ważność czynności prawnych związanych z zarządzaniem mieniem kościelnym na gruncie prawa polskiego?” (s. 5).

Należy jednak zauważyć, iż samo sformułowanie tematu, bez ram chronologicznych, nie wskazuje, w jakim okresie Autor będzie omawiał ową alienację majątku kościelnego w Polsce, czy w XX wieku, czy po II wojnie światowej, czy po roku 1989, kiedy to Polska stała się innym krajem o systemie demokratycznym, czy też badania będą obejmować okres jeszcze wcześniejszy, gdyż podaje jako źródło swoich analiz Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. i konkordat z 1925 r. Warto byłoby w podtytule monografii zamieścić po prostu datę od – do (1918-2010) lub też inną datę, czy podać w XX wieku albo też dać podtytuł – „analiza norm prawnych i ich aktualizacja”. Autor nie precyzuje tego również wprost i jednoznacznie we wstępie, nie wskazując też dla jasności określenia zakresu czasowego swoich badań, jak też nie zaznacza, iż będzie zajmował się analizą i wyjaśnieniem oraz interpretacją obowiązujących norm kanonicznych i państwowych w odniesieniu do alienacji. Tym samym czytelnik ma pewne wątpliwości co do okresu podjętych badań, ich zakresu, który winien być zasugerowany czytelnikowi albo w samym tytule lub podtytule, albo chociażby we wstępie. Można się domyślać, na co wskazuje rozdział I, a także zakończenie, iż badania te będą obejmować okres od odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r., poprzez okres po II wojnie światowej, po rzeczywistość najnowszą, a więc prawie cały XX wiek. Jednak nie jest to takie oczywiste, gdyż lektura pracy wskazuje, iż Autor

w swoich badaniach zajmuje się najnowszą historią i rozwiązaniami prawnymi alienacji majątku kościelnego w diecezjach rzymskokatolickich w Polsce.

W sumie jednak wybór tematu należy uznać za odpowiedni, ciekawy, problemowy i jakże aktualny, kiedy na naszych oczach toczy się dyskusja o odzyskiwaniu przez Kościół zabranych po II wojnie światowej przez władze PRL dóbr kościelnych czy też o działaniach Komisji Majątkowej. Samo sformułowanie tematu sytuuje pracę na płaszczyźnie zainteresowań historyczno-prawnych oraz w obrębie kościelnego prawa o dobrach doczesnych, a także na płaszczyźnie prawa wyznaniowego. Szkoda tylko, że Autor, pisząc we wstępie, że „praca stanowi próbę całościowej analizy omawianej problematyki i przybliżenia alienacji w jej wymiarze kanonicznym oraz w świetle prawa państwowego, a także w odniesieniu obu tych regulacji prawnych” (s. 6) oraz wskazując, iż „zakresem analizy objęto jedynie ten aspekt, który dotyczy alienacji dokonywanej przez podmioty podległe władzy biskupa diecezjalnego oraz alienację dokonywaną przez samego biskupa [...] natomiast poza zasadniczym spektrum analizy pozostało zagadnienie alienacji dokonywanej przez instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego” (s. 6), nie wskazał jednoznacznie, jak rozumie ową alienację (chodzi o jej krótkie i jasne określenie prawne i potoczne we wstępie), co by było korzystne dla czytelnika nieznającego się na prawie kanonicznym i na terminologii prawniczej, jak też nie określił – co już było powiedziane – szczegółowego zakresu czasowego swoich badań. Jest prawdą, że w rozdziale I podaje definicję kościelnych dóbr doczesnych oraz ich systematykę w ujęciu historycznym i współczesnym, ale nie znajdujemy szczegółowego wyjaśnienia i określenia, czym jest i jak należy rozumieć alienację.

Bardzo dużym walorem pracy jest fakt, że została ona oparta na wielu źródłach prawa kanonicznego i prawa polskiego. Autor sięga do kodeksów prawa kanonicznego z 1917 i 1983 r., dokumentów Soboru Watykańskiego II i innych uchwał soborowych, konstytucji papieskich, szczególnie Jana Pawła II, odpowiedzi papieskich komisji i rad interpretacyjnych, dekretów dykasterii Kurii Rzymskiej oraz aktów normatywnych prawa partykularnego, a więc instrukcji i listów Konferencji Episkopatu Polski, prawa synodalnego, jak i zarządzeń poszczególnych biskupów diecezjalnych. W zakresie prawa państwowego Autor korzysta z takich źródeł jak: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r., Konkordat zawarty pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską z 1925 i 1993 r., ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – kodeks cywilny, ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – kodeks karny, inne ustawy, a także orzeczenia Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych. Ich opis bibliograficzny nie budzi większych zastrzeżeń i raczej został dopracowany. Wykaz zaś opracowań, które Autor zamieszcza na 11 stronach wykazu bibliografii

(s. 246-256), świadczy o szerokiej znajomości i wykorzystaniu literatury przedmiotu oraz próbie dotarcia do wszystkiego, co zostało napisane na ten temat, także do literatury obcojęzycznej, co wymagało od Autora sporego wysiłku badawczego, jak też porządnej kwerendy naukowej. Literaturę przedmiotu potrafił Autor wykorzystać, stąd znajduje ona swoje właściwe odzwierciedlenie w wielu miejscach opracowania. Na ogół jest właściwie i poprawnie opisana i cytowana. Warsztat naukowy, z którego Autor korzysta, świadczy o jego dobrym przygotowaniu do samodzielnej pracy naukowej.

W celu zrealizowania swoich zamiarów badawczych Autor – jak pisze we *wstępie* – przyjął i zastosował dwie metody naukowe: dogmatyczno-prawną oraz historyczno-prawną. Wspomnił o tym lakonicznie w ostatnim zdaniu *wstępu*, wymieniając je tylko z nazwy. Nie wspomnił jednak, do jakich warstw i omawianych zagadnień pracy zastosował wymienione metody badawcze. Nadto nie scharakteryzował przytoczonych metod, jakie zastosował przy pisaniu pracy, tym bardziej że wskazane metody w odniesieniu do realizowanych badań wymagałyby takiego wyjaśnienia i określenia.

Na recenzowane opracowanie składają się: *wstęp* (s. 5-8), pięć zatytułowanych *rozdziałów* (s. 9-228), *zakończenie* (s. 229-234), *wykaz skrótów* (s. 235), *bibliografia* (s. 237-256), podzielona na źródła (akty prawa kościelnego, akty prawa państwowego, orzecznictwo) i opracowania, *spis treści* (s. 257-273) w języku angielskim, włoskim i polskim. Zabrakło, jak to zazwyczaj się czyni w tego rodzaju opracowaniach, zamieszczenia podsumowań (*summary*) w tych językach na końcu monografii.

Wstęp jest merytorycznie w miarę poprawny i zapoznaje czytelnika z problematyką będącą przedmiotem refleksji naukowej, aczkolwiek jest treściowo dość krótki (zawiera niespełna 4 strony) i wydaje się, iż niezbyt szeroko podejmuje kwestie, które należałoby podjąć przy tego typu opracowaniu. Autor pisze, że „założeniem kościelnego prawa o dobrach doczesnych jest teza, iż dobra kościelne, jako ściśle związane z realizacją misji Kościoła, a przez to niejako wyłączone z użytku doczesnego i poświęcone Bogu, nie powinny być zbywane” (s. 5). Alienacja zaś dóbr doczesnych Kościoła, będąc odstępstwem od powyższej zasady, pisze Autor, winna mieć charakter wyjątkowy. Nie wskazuje zaś precyzyjnie, czym faktycznie jest owa alienacja, czy tylko polega na „zbywaniu dóbr kościelnych”? Wydaje się, że należało we *wstępie* to wyjaśnić bardziej precyzyjnie. Również nie do końca czytelnie, trochę enigmatycznie Autor wyjaśnił cel i zadania swoich badań i ich zakres, o czym już wspomniano. Jak bowiem rozumieć stwierdzenie Autora we *wstępie*: „Praca stanowi próbę całościowej analizy omawianej problematyki i przybliżenia alienacji w jej wymiarze kanonicznym oraz w świetle prawa państwowego, a także we wzajemnym odniesieniu obu tych regulacji prawnych [...]. Zakresem analizy objęto jedynie ten aspekt, który dotyczy alienacji dokonywanej przez podmioty podległe władzy biskupa diecezjalnego oraz

alienację dokonywaną przez samego biskupa” (s. 6). Nie jest to całościowa analiza, ale pod jakimś kątem i aspektem, gdyż poza analizą badawczą pozostało – jak wskazuje Autor – zagadnienie alienacji dokonywanej przez instytucje życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego.

Podział treści jest w miarę spójny, logiczny i merytorycznie poprawny, można powiedzieć korelatywny do tematu, aczkolwiek nie do końca, gdyż temat opracowania mógłby być sformułowany bardziej precyzyjnie, z uwzględnieniem wskazania przedziału czasowego podjętych badań lub też z podaniem podtytułu, jak też nie do końca jest on adekwatny do treści, które Autor omawia w swojej monografii.

Rozdział pierwszy został zatytułowany *Dobra doczesne Kościoła w Polsce* (s. 9-52). Autor podaje określenie i definicję kościelnych dóbr doczesnych oraz ich systematykę w ujęciu historycznym i współczesnym. Bardzo krótko pisze o dobrach kościelnych w II Rzeczypospolitej, wydaje się, że jak na rodzaj opracowania, zbyt krótko i powierzchownie. Trochę szerzej opisuje nacjonalizację mienia kościelnego po roku 1945, w tym wyjaśnia pojęcie „dóbr martwej ręki”. Zwraca uwagę na trudne zagadnienie sukcesji majątkowej Kościoła katolickiego, nacjonalizacji i rewindykacji jego mienia, szczególnie po roku 1989, a także na postępowanie regulacyjne, czyli na płaszczyźnie i rozwiązania prawne, które w skomplikowanych sytuacjach faktycznych mogą stanowić podstawę ustaleń majątkowych Kościoła i odpowiadać na pytanie, czy dane mienie należy do dóbr kościelnych. Rozdział ten jest dość ciekawym wprowadzeniem w tematykę dóbr doczesnych Kościoła w Polsce, aczkolwiek mógłby zawierać więcej elementów historycznych, sięgających szczególnie do okresu międzywojennego, a miejscami i wcześniej.

Struktura i charakter osobowości prawnej podmiotów kościelnych i ich prezentacja to tytuł rozdziału drugiego (s. 53-88), w którym Autor systematyzuje kościelne osoby prawne i wskazuje na organy uprawnione do ich reprezentowania ze szczególnym uwzględnieniem tych podmiotów, które podlegają władzy biskupa diecezjalnego. Ta część opracowania jest swoistym kompendium wiedzy na temat podmiotów kościelnych mogących być stroną alienacji oraz zarządców uprawnionych do ich reprezentowania. Ukazanie powyższych treści wydaje się szczególnie przydatne dla zorientowania się co do uczestników alienacji pochodzących spoza Kościoła. Wydaje się, że tytuł rozdziału nie w pełni odzwierciedla szczegółowe treści zawarte w tym rozdziale. Zabrakło też w tej części rozprawy pewnego powiązania treści tutaj zawartych z odniesieniem do omawianego zagadnienia alienacji w Polsce, a więc wskazania, do jakich podmiotów odnosiło się dokonywanie alienacji dóbr kościelnych.

W rozdziale trzecim znajdujemy omówienie *alienacji w prawie kanonicznym: formy, warunki i procedura* (s. 89-142). Ta część opracowania ukazuje szczegółowo i dość wnikliwie alienację w świetle prawodawstwa kościelnego i to w różnorodnej

optyce – jak pisze Autor we *wstępie*: „w formule *sensu stricto* i *sensu largo*, w zakresie podmiotowym i przedmiotowym, w aspekcie aktów zarządzania i aktów administracyjnych, w zakresie warunków ważności i godziwości, jak również w zakresie procedury alienacyjnej, ze szczególnym odniesieniem do aspektu dotyczącego wymogu uzyskania zgody kompetentnej władzy kościelnej” (s. 7). Na pierwszy rzut oka wydaje się, że rozdział ten ma charakter wybitnie teoretyczny, jednakże zawiera również treści natury praktycznej, które sygnalizują czytelnikowi pewne problemy mogące się pojawić w stosowaniu przepisów alienacyjnych. Cenne i wartościowe jest tutaj wskazywanie przez Autora pewnych własnych rozwiązań odnoszących się do zagadnienia alienacji dóbr kościelnych, jak też zamieszczenie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w diecezjach polskich w celu ustalenia charakteru i zakresu zmian wprowadzonych w prawie partykularnym w odniesieniu do kodeksowych norm dotyczących zarządu mieniem kościelnym. Pozwala to na zorientowanie się w trudnej i skomplikowanej procedurze alienacyjnej, jak i samym zagadnieniu alienacji dóbr kościelnych.

Dość szeroki rozdział czwarty podejmuje tematykę odnoszącą się do *konsekwencji alienacji dokonanej bez zachowania wymogów kanonicznych* (s. 143-213). Treść tej części opracowania stanowi próbę odpowiedzi na pytanie o konsekwencje w porządku prawa kanonicznego i państwowego wiążące się z alienacją dokonaną bez zachowania wymogów kanonicznych. Najpierw Autor omawia konsekwencje wadliwej alienacji w świetle regulacji KPK z 1983 r., po czym przechodzi do zaprezentowania skuteczności wadliwej alienacji we współczesnej cywilistyce polskiej, omawia rodzaje naruszeń norm prawa kanonicznego i ich wpływ na cywilno-prawną ważność alienacji. Swoje wywody teoretyczne popiera orzecznictwem Sądu Najwyższego, prezentując wyroki Sądu Najwyższego w sytuacjach alienacji dokonanej bez zgody kompetentnej władzy kościelnej, a także przedstawia poglądy doktryny. Jest to interesująca część rozprawy, gdzie znajdujemy szczegółowe omówienie trzech wyroków Sądu Najwyższego, które umożliwiają zorientowanie się w omawianej tematyce. Jednocześnie Autor czyni ciekawe uwagi odnośnie do przedstawionych wcześniej poglądów doktryny i orzecznictwa, dzieląc je na uwagi co do aspektu podstawy normatywnej uwzględniania przepisów prawa kanonicznego w zakresie reprezentacji w prawie cywilnym, jak też co do aspektu cywilno-prawnej skuteczności alienacji dokonanej bez zgody kompetentnej władzy kościelnej. Nadto omawia konsekwencje wadliwej alienacji na płaszczyźnie prawa cywilnego, jak też podejmuje zagadnienie wadliwości alienacji, a odpowiedzialności karnej w świetle polskiego ustawodawstwa karnego. Takie ujęcie tej części opracowania pozwala Autorowi na ukazanie trudności interpretacyjnych, z jakimi boryka się na przestrzeni lat sądownictwo powszechne, a także pozwala na przedstawienie pewnych kontrowersji w tej mierze w doktrynie. Wskazując i analizu-

jąc te rozbieżności i trudności, Autor jednocześnie podejmuje próbę zaprezentowania własnej interpretacji spornych kwestii i regulacji prawnych, jak też przedstawia wynikające stąd wnioski. Rozdział ten ze względu na wspomniane własne rozwiązania i sugestie Autora zasługuje na szczególne zauważenie, tym bardziej, iż wiele kwestii i rozwiązań jest odkrywczych, aczkolwiek wymagających miejscami bardziej wnikliwego oraz analitycznego spojrzenia.

Rozdział piąty zatytułowany *Alienacja a fundusze europejskie* (s. 214-228) przybliża i ujmuje alienację mienia kościelnego w kontekście funduszy unijnych. Habilitant wskazuje tutaj, iż Kościół katolicki w Polsce, wykonując różne zadania związane z działalnością charytatywną, oświatowo-wychowawczą, naukową i kulturalną, uzyskał jako organizacja wyższej użyteczności publicznej możliwość partycypowania w środkach unijnych. Zakres korzystania z tych środków i dotacji przez podmioty kościelne jest dynamiczny i ma tendencje wzrostowe. Ukazując procedurę ubiegania się o środki i dotacje unijne z różnych funduszy oraz analizując wzrost w ich wykorzystywaniu, Autor przeprowadza jednocześnie rozważania teoretyczne nad kwestią, czy umowy o eurodotacje winny być oceniane i traktowane przez pryzmat spodziewanych tylko korzyści ekonomicznych, czy też jako alienacja *sensu largo* w rozumieniu kan. 1295 KPK. Ta część opracowania stanowi zupełne novum w opracowaniach na ten temat i wprowadza czytelnika w sferę nowych możliwości pozyskiwania środków unijnych przez Kościół na różne cele swojej działalności.

Szkoda, że Autor nie zamieszcza wprowadzeń (wstępów) do poszczególnych rozdziałów, jak też ogólnych podsumowań omawianych kwestii w poszczególnych rozdziałach. Ubogaciłoby to monografię, zwiększyłoby jej walor poznawczy i pozwoliłoby czytelnikowi łatwiej z niej korzystać i zapoznawać się z jej treścią, jak też ułatwiłoby śledzenie myśli Autora.

Zakończenie konstrukcyjnie jest poprawne i zawiera te elementy, które powinno zawierać, aczkolwiek robi też wrażenie nieadekwatności do tematu monografii, co jest konsekwencją nie do końca właściwego sformułowania tematu opracowania w stosunku do jego treści. *Wykaz skrótów* jest poprawny i nie budzi większych zastrzeżeń.

Merytorycznie monografia ma wielką wartość poznawczą. Ukazuje bowiem alienację majątku kościelnego w Polsce w jej wymiarze kanonicznym i w świetle norm prawa państwowego. W mniejszym stopniu jest to opracowanie o charakterze historycznym, na co wskazywałby temat publikacji. Znajdujemy w niej najpierw określenie samego pojęcia alienacji, która – jak wskazuje i udowadnia Autor – w dobie współczesnej „zdaje wymykać się spod dotychczasowej, opartej przede wszystkim na praktyce kanonistycznej, interpretacji tego terminu, jak też zdaje się nie przystawać w pełni do realiów współczesności” (s. 229). Dysonans ten jest zauważalny przede wszystkim w zakresie określonej w kan. 1296 KPK alienacji *sensu largo* (zaciąga-

nie kredytów, pożyczek). Nadto opracowanie podaje interpretację norm alienacyjnych i uaktualnia przedmiotowe regulacje w odniesieniu do współczesnych realiów działalności Kościoła, jednocześnie zwraca uwagę na konieczność stałego konfrontowania tych regulacji z rzeczywistością gospodarczo-prawną w Polsce, co suponuje potrzebę opracowania przez poszczególnych biskupów diecezjalnych, jak i Konferencję Episkopatu Polski aktów prawnych i dokumentów gwarantujących bezpieczeństwo obrotu majątkiem kościelnym.

Podjęta przez Autora analiza norm prawnych zawartych w KPK z 1917 i 1983 r. oraz dzisiejszych realiów ekonomiczno-gospodarczych pozwoliła również na redefinicję pojęcia *patrimonium stabile*, czyli określenia tzw. majątku stałego, który dzisiaj, według komentatorów KPK z 1983 r., stanowią dobra, które nie są bezpośrednio przeznaczone na potrzeby życia codziennego i nie podlegają obrotowi, gdyż stanowią ogólną podstawę egzystencji i funkcjonowania osoby prawnej. Autor podjął dość udaną próbę opisanie i zdefiniowania tego jakże trudnego i problematycznego pojęcia, wskazując na jego istotne i ważne dzisiaj elementy, tym samym przyczyniając się do posunięcia naprzód badań w tym zakresie.

Również ważnym walorem rozprawy jest uporządkowanie i danie wykładni norm prawa kanonicznego i polskiego odnośnie do alienacji majątku kościelnego w kontekście zgody kompetentnych podmiotów, jak i dokonanej bez zachowania wymogów kanonicznych, co rodzi konsekwencje natury cywilnej i karnej w obu porządkach prawnych, kanonicznym i państwowym. Nadto rozprawa zawiera pewne wskazówki interpretacyjne w odniesieniu do zagadnień związanych z alienacją, a będących niejako poza obszarem dociekań judykatury i doktryny.

Zasługą Autora ocenianej rozprawy jest umiejętność wydobycia i usystematyzowania oraz uporządkowania, a także w miarę klarownego zaprezentowania jakże ważnych dla kanonistyki i codziennej praktyki norm prawa kanonicznego odnoszących się do alienacji majątku kościelnego i umiejscowienia ich oraz skonfrontowania z współczesnymi realiami ekonomiczno-gospodarczymi, w jakich przyszło żyć i działać Kościołowi, posługując się i zarządzając dobrami doczesnymi. W swoich analizach Autor wprowadza nie tylko elementy opisowe, ale wiele własnych przemyśleń. Nie brak w pracy także treści oceniających i proponujących konkretne rozwiązania, które stanowią własne przemyślenia i oceny Autora, a tym samym zwiększają walor naukowy rozprawy.

Opracowanie ks. Świty napisane jest w miarę poprawnie i z zastosowaniem odpowiedniej terminologii kanonistycznej. Autor w swojej monografii posługuje się językiem prawniczym jako narzędziem w przekazaniu wiedzy, a także bogatym i dobrze opanowanym warsztatem przypisów, cytatów i not wyjaśniających trudniejsze kwestie. Warsztat naukowy, jakim się posłużył Autor w pracy, świadczy o dość znaczącym

doświadczeniu w pisaniu i prezentacji tematyki kanonistycznej. Przypisy oparte głównie na źródłach, ale nie tylko, bardzo często są poszerzane o różnego rodzaju wyjaśnienia, szczególnie w miejscach, kiedy Autor omawia kwestie historyczne zagadnienia.

Teza postawiona na wstępie opracowania, aczkolwiek nie do końca jednoznaczna i czytelna, a mianowicie całościowa analiza alienacji majątku kościelnego w diecezjach rzymskokatolickich w Polsce oraz przybliżenie i omówienie alienacji w jej wymiarze kanonicznym oraz w świetle prawa państwowego, została przedstawiona w sposób usystematyzowany i w miarę logiczny i czytelny. Tym samym opracowanie wnosi swoją treścią wkład do badań nad instytucją alienacji majątku kościelnego, nie tylko od strony praktyki diecezji polskich, ale przede wszystkim od strony teoretyczno-prawnej. W obu tych wymiarach praca stanowi *novum* w polskiej literaturze kanonistycznej i stanowi cenny wkład w tę dziedzinę prawa kanonicznego.

ks. Janusz Gręźlikowski

Artur G. Miziński, *Status prawny adwokata w Kościele łacińskim*, Lublin 2011, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, ss. 669.

Starannie wydana praca Artura Grzegorza Mizińskiego, adwokata Roty Rzymskiej, biskupa pomocniczego archidiecezji lubelskiej, pracownika naukowo-dydaktycznego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, stanowi pierwszą w języku polskim monografię poświęconą instytucji adwokata w prawie Kościoła łacińskiego. To obszerne i wyczerpujące studium z zakresu kanonicznego prawa procesowego stanowi obszar, który od dawna pozostaje szczególnie bliski zainteresowaniom badawczym Autora. Wypełnia ono dotkliwą lukę w rodzimym piśmiennictwie kanonistycznym, a ponadto wychodzi naprzeciw oczekiwaniom społecznym, a to w związku z powrotem adwokatury do udziału w sprawach toczących się przez trybunałami kościelnymi w Polsce, głównie o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Wszak naturalne, fundamentalne prawo każdego wiernego do dochodzenia swoich uprawnień w Kościele (zob. kan. 221 § 1 KPK), które może swobodnie urzeczywistniać m.in. poprzez korzystanie z pomocy adwokata (zob. kan. 1481 § 1 KPK), wymaga należytego poszanowania.

Podjęmując problem statusu prawnego adwokata w Kościele łacińskim, Autor miał świadomość, że wymaga to uwzględnienia szerokiego spektrum wątków składających się na całość tak określonego przedmiotu badawczego. Zdawał sobie sprawę i z tego, iż niezbędne jest tutaj pochylenie się zarówno nad odnośnym ustawodawstwem powszechnym (całego Kościoła), jak i kościelnym ustawodawstwem partyku-